

ANTWERPEN

In ons 'tasten' om de Antwerpse theaterrealiteit te vatten, stooten we op meerdere problemen. Allereerst: de moeilijkheid het onderzoeksobject te omschrijven; de theaterveelheid die Antwerpen ons toont is nergens gestructureerd. Nergens ook vind je wetenschappelijk materiaal of theoretische steunpunten die een analyse ruggesgraat zouden kunnen geven. Dat heeft natuurlijk ook te maken met de stand van ons theateronderzoek. Op alle niveaus.

Toch schrijven we hier onze poging tot portret, wetende dat we niet volledig zullen zijn, noch in veldbreedte, noch in diepgang. We kozen voor een verslag in twee delen: enerzijds een geannoteerde lijst van de Antwerpse theateractiviteiten, waarin we een beeld van die enorme *veelheid* willen geven; anderzijds drie *subjectieve* verhalen, omdat een objectiverend syntheseverslag voorlopig onmogelijk bleek. Drie redacteurs van *Etcetera* kozen uit het grote portret, die trekken — positieve of negatieve — waarop zij persoonlijk wilden ingaan. De drie invalshoeken zijn verschillend: Paul De Bruyne is 'inwijkeling', sinds enkele jaren woonachtig in Antwerpen; Klaas Tindemans komt uit Antwerpen randstad en Marianne van Kerkhoven is Antwerpse. Van 'pagadder' tot 'sinjoor': drie relaties tot een stad.

De val van Antwerpen

Geen enkele Vlaamse stad beschikt over zo'n veelheid van theaterbedrijvigheden als Antwerpen: de lijst die kan worden opgemaakt van professionele en semi-professionele groepen, van receptieve en pedagogische instellingen binnen het theaterveld is schier onuitputtelijk. Nochtans kan men in deze veelheid op dit moment geen enkele groep aanduiden van wie een echt vernieuwende impuls uitgaat, tenzij bij de marginalen of gemarginaliseerden die men allang niet meer typisch Antwerps kan noemen, zoals Jan Fabre bij voorbeeld.

Elke stad heeft haar cultureel klimaat, haar wortels, haar geschiedenis in beleid en publiek. In een poging dit culturele karakter of beter nog, die verhouding die Antwerpen heeft met zijn theater te omschrijven, stuiten we onvermijdelijk op het feit — en we willen in onze blik-naar-achter voorlopig slechts teruggaan tot WO II — dat het culturele beleid in Antwerpen steeds in socialistische handen is geweest; niet alleen heeft Antwerpen sinds de bevrijding altijd een socialistische burgemeester gehad in een onafgebroken (B)SP-CVP-coalitie, maar ook werd het departement van 'Schone Kunsten' steeds door (B)SPers bestuurd, achtereenvolgens: John Wilms, Jos Van Elewijck (een van de geestelijke vaders van het theaterdecree), Leona Detiège en nu Bob Cools, want sinds de fusie der gemeenten is de burgemeester zelf verantwoordelijk voor het departement van cultuur. Ook de opeenvolgende directies van de grootste Antwerpse schouwburg, de KNS, waren steeds van socialistischen huize: Firmin Mortier, Bert Van Kerkhoven, Lode Verstraete en nu Domien De Gruyter.

De cultuur van de socialisten

Men vraagt zich hierbij dan ook af of zich in een dergelijke monopolie-situatie niet zoiets als 'een socialistisch cultuurbeleid' heeft kunnen vestigen en waarmaken. Bestaat dat dan, een 'socialistisch cultuurbeleid'? De internationale arbeidersbeweging, zo-

wel socialistisch als communistisch van inspiratie, heeft nooit een prioritaire belangstelling gehad voor cultuur. België/Vlaanderen is daarop geen uitzondering, integendeel: het aantal theoretici dat de arbeidersbeweging voortbracht was zeer beperkt en de geschriften over cultuur zijn bij ons bijna op één hand te tellen: enkele teksten van Jules Destrée, Emile Vandervelde en Hendrik De Man; en, in Nederland, van Henriëtte Roland Holst, Herman Gorter en Adema Van Scheltema. En ook nu zien we geen grote persoonlijkheden opstaan die in daden en geschriften vorm geven aan een culturele visie in socialistisch perspectief. Politiek gezien heeft het socialisme in zijn opkomende fase wel een aantal talentrijke voormannen aangetrokken en/of voortgebracht, maar de Huysmansen en de Craeybeckxen (Craeybeckx was o.m. de man die het Middelheimmuseum realiseerde), d.w.z. politici die ook een culturele background en belangstelling hadden, blijken reeds lang tot het verleden te behoren. In de plaats daarvan heeft zich binnen het Antwerpse beleid een gezapige, gezellige sfeer genesteld: iedereen kent iedereen en dit schouderklopjes-contact belet elke reële kritiek. Het is er zo gezellig dat men tot op het hoogste niveau van het Stadhuis het zuiverste Antwerps hoort 'klappen'. Voeg daarbij een goeie dosis Antwerps chauvinisme — overblijfsel van die trotse stede die in 1585 met geweld ten val werd gebracht — en je hebt het perfecte milieu om elke harde, professionele, uitsluitend op kwalitatieve normen gebaseerde aanpak van de cultuur te verhinderen. Het Antwerpse culturele klimaat komt op je over als provinciaal, zelfgenoegzaam zelfs, gesloten, op zich zelf teruggeworpen.

Deze subjectieve benadering van de culturele werkelijkheid van deze stad, dit harde oordeel er over uitgesproken, wordt niet ingegeven door een ander chauvinisme gevoed vanuit Gent, Brugge of Leuven, maar vanuit het gevoel van iemand die — geboren en getogen Antwerpenaar, opgegroeid in de schaduw van het Antwerpse theaterleven — steeds met veel